

EVLAT EDİNMENİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ VE SONA ERMESİ

Nursen AYAN (*)

I — GİRİŞ

Sahih nesep, çocuk ile ana ve babası arasındaki bağın yasanın aradığı şekilde doğmuş olmasını ifade eder. Ancak, sahih nesep yalnızca doğal (biyolojik) kökene dayanmaz. Sosyal ve manevi yönü ağır basan bir evlât edinme sözleşmesiyle de kurulabilir. Kavram olarak evlât edinme, hakimin izni ile tamamlanan aile hukukuna dair bir sözleşme olup, evlât edinenle evlâtlık arasında sahih nesep bağının bütün hükümlerini meydana getiren bir müessesedir. Hemen hemen bütün modern hukuk sistemlerince benimsenmiş olan bu müessese, İsviçre-Türk Medeni Kanunlarında da yer almıştır (MK. m. 253-258). Medeni Kanunun evlât edinme ile ilgili hükümlerinde 14.11.1990 tarih ve 3678 sayılı Kanunla önemli değişiklikler yapılmıştır.

Evlât edinme müessesesinin, kimsesiz bir çocuğa aile şefkati kazandırmak, herhangi bir sebeple çocuk sahibi olamamış kişilere çocuk sevgisini tattırmak, evlilik dışı doğmuş bir çocuk veya üvey evlâda karşı var olan manevi ilişkiyi hukukileştirmek gibi pek çok işlevi vardır. Ancak, bütün bu olumlu işlevlerin yanında evlât edinme işlemi yapılırken art niyetle hareket edilmesi de mümkündür. İşte, evlât edinmenin kendine özgü niteliklerinden ötürü yasa koyucu sıkı şekil şartları ve yargısal denetim öngörmüştür. Buna göre, bir evlât edinme sözleşmesinin geçerli bir şekilde yapılabilmesi için, evlât edinecek olan kişinin en az otuzbeş yaşında olması, sahih nesepli fîruunun bulunmaması, evlâtlık ile aralarında en az onsekiz yaş farkının bulunması gereklidir. Eğer evlât edinen evli ise, ayrıca eşinin de rızasına ihtiyaç vardır. Evlâtlık bakımındansa, mümeyyiz olduğu takdirde kendi rızası, ana-babasının rızası, vesayet altında ise vesayet organlarının izni ve nihayet evli ise eşinin rızası gerekir. Şekli şartlar olarak da, evlât edinenin oturduğu yer sulh hâkiminin izni üzerine yapılacak bir resmi senet aranır.

İşte, bu şekilde kurulan bir evlât edinme sözleşmesinde ideal olan onun devam etmesidir. Evlât edinme müessesesinden beklenen faydaların elde edilmesi buna bağlıdır. Ancak, yasanın öngördüğü şartlara uyulmadığı için evlât edinme ilişkisi baştan itibaren hükümsüz (geçersiz) olabileceği gibi, yine yasanın öngördüğü esaslar çerçevesinde sonradan ortadan kaldırılması da mümkündür. Bu kısa çalışmada, ana hatlarıyla önce evlât edinmenin hükümsüzlüğünü, sonra da evlât edinmenin sona ermesini inceleyeceğiz.

II — EVLÂT EDİNMENİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ

Evlât edinmenin geçerli bir şekilde meydana gelebilmesi için, kanunkoyucunun öngördüğü maddi (asli) ve şekli şartlara riayet edilmesi zorunludur. Aksi takdirde, bu şartlara aykırı hareket edilmesi duruma göre evlât edinmenin yok sayılmasına, bâtil olmasına veya iptal edilebilir bir nitelik taşımaya sebebiyet verebilir.

A) EVLÂT EDİNMENİN YOK SAYILMASI

Evlât edinmenin kurucu unsurlarından herhangi biri mevcut değilse, meselâ hâkimden izin alınmamış veya resmî senet düzenlenmemişse, artık evlât edinme işlemi yok sayılır (1). Böyle bir durumda, açılacak dâvanın sadece nüfus kaydının düzeltilmesine ilişkin olması gerekir (2).

Kurucu unsurların eksik olduğu hallerde, tarafların aralarında sanki evlât edinme sözleşmesi varmış gibi davranmaları evlâtlık ilişkisinin doğmasını sağlamaz (3). Hattâ, evlâtlık, manevi evlât, bes-

(*) S. Ü. Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

(1) Öztan, Bilge, Aile Hukuku, Ankara 1983, s. 368; Köprülü, Bülent/Kaneti, Selim, Aile Hukuku, İstanbul 1985 - 1986, s. 237.

(2) Tekinay, Selâhattin S., Türk Aile Hukuku, 7. Bası, İstanbul 1990, s. 489.

(3) 2. HD., 12.12.1977, E. 1977/8401, K. 1977/8582, "... Medeni Kanunda evlâtlık sözleşmesinin noter tarafından resmî senet şeklinde düzenlenmesi öngörülmüştür (MK. m. 256). Öyle ise sözleşme bu biçimde yapılmadıkça evlâtlık ilişkisi kurulmaz. Ne varki sözleşmenin esas veya şekil şartlarından bir kısmı eksik olduğu halde, taraflar sağlığında buna geçerlik tanıyıp şartlarını yerine getirmiş iseler, ölümlemlerinden sonra mirasçılarının buna karşı çıkıp iptâl isteğinde bulunmaları objektif iyiniyet kuralıyla bağdaşmaz. Yargıtay'ın kararlı uygulaması bu yolda olduğu gibi bilimsel görüşler de aynı doğrultudadır. Olayda bu kuraldan yararlanmak mümkün değildir. Çünkü: Dâvacıların miras bırakanı ile dâvalı arasında Noterde düzenlenmiş bir sözleşme yoktur. Ancak (F.Ö.) ile (N.Ş.) arasındaki evlâtlık sözleşmesinin tarih ve numarası yazılarak (M.Ö.) ile (N.Ş.) arasında bir evlâtlık ilişkisi kurulduğuna işaret olunmuştur. İşte bu dayanaksız ve yanlış kaydı tarafların benimsemiş olmaları, hiç bir suretle onlar arasında evlâtlık ilişkisi meydana getirmez. Zira gerçekte varolmayan bir hukuki işlem için objektif iyiniyetten söz edilemez. Olayda taraflar noter önüne

leme veya diğeri bir ifade ile nüfus kütüğüne tescil işleminin yapılması da bu sonucu değiştirmez (4).

B) EVLÂT EDİNMENİN BATIL OLMASI

Taraflardan birinin tam ehliyetsiz olması veya Medeni Kanunun 253-255 inci maddelerinin öngördüğü esasa ilişkin şartlardan bazılarında uyulmaması evlât edinme sözleşmesinin butlanına yol açar (5). Meselâ, yaş şartına, sahih nesepli fûruu bulunmama şartına veya önceden evlât edinilmemiş olma şartına aykırılıkta durum böyledir. Aynı şekilde, evlât edinenle evlâtlıktan birinin mümeyyiz kısıtlı olmasına rağmen rızasının alınmaması durumunda da butlan sözkonusudur (6). Evlât edinmeye ilişkin şekil şartlarında tarafların farkedemeyecekleri türden eksiklikler bulunması, meselâ, noterin senedi mühürlemekle yetinip imzalamayı unutmaması gibi durumlarda da yokluk yerine butlanı kabul etmek daha isabetli olacaktır (7).

bile çıkmamışlar ve irade açıklamasında bulunmamışlardır. Eğer mahkemenin görüşü benimsenirse, evlenme işlemine başlayıp da nikâh memuru önüne çıkmayan ve fiilen birleşmiş bulunan kimselerin evliliklerini bîfâ geçerli saymak gerekir ki, bunu hiç bir hukukçunun kabul edeceği düşünülemez.

Dâvacıların miras bırakanlarının sağlığında, bu kaydın doğruluğuna inanarak, evlâdlığın ref'i hakkında dâva açmış olması, esasen varolmayan evlâdlık ilişkisinin doğumuna imkân vermez..." (YKD., C. 4, S. 9, 1978, s. 1451 - 1452).

- (4) HGK., 13.4.1977, E. 1978/2-1837, K. 1977/366, "...Medeni Kanunun yürürlüğe girmesinden önceki mevzuatta evlât edinme müessesesi mevcut bulunmadığına göre bu esasa aykırı olarak nüfusa geçirilen kayıt yok hükmündedir..." (YKD., C. 4, S. 5, 1978, s. 677 - 678); 2. HD., 8.11.1982, E. 1982/7912, K. 1982/8113, "...Medeni Kanunun yürürlüğünden önceki hukukumuzda evlât edinme (tebenni) müessesesi mevcut değildir. Bu bakımdan nüfus siciline her ne sebeple olursa olsun bu yolda geçen kayıt ve yapılan şerhler hukuki değer taşımaz. Onun için nüfusta bu tür kayıtların varlığı, bu gibilere evlâtlık imiş gibi miras payı verilmesini mümkün kılmaz. Bu bakımdan yanlış kayıt mahkeme kararı ile ortadan kalkmamış olsa bile, gerçek mirasçıları gösteren o kişiyi pay dışı bırakan veraset belgesi verilmesine kanuni bir engel yoktur..." (YKD., C. 9, S. 2, 1983, s. 188 - 189).

(5) Öztan, 349.

(6) Tekinay, 470.

(7) Tekinay, 471. Bu konuda yokluk ile butlan arasındaki fark, mirasçılık belgesinin verilmesi sırasında ortaya çıkar. Söz konusu belgeyi verecek olan hâkim şekil eksikliklerine bakarak evlât edinme işleminin zaten meydana gelmemiş olduğuna kendiliğinden karar vermeme, bu hususu tesbit eden ayrı bir mahkeme kararının alınmasını gerekli görmelidir. Bu sebeple, söz konusu durumlarda yokluk yerine butlanı tercih etmek daha uygundur.

Evlât edinmenin herhangi bir sebeple batıl olması durumunda, yokluktan farklı olarak, evlâtlık ilişkisinin geçerli olmadığını iddia eden tarafın butlan dâvası açması gerekir. Yani, butlanın hüküm ifade etmesi için hakim tarafından karar verilmesi zorunludur (8). Ancak, eksik olan şartların sonradan tamamlanması halinde artık butlan dâvasının açılmayacağı ya da açılmış olan dâvanın düşeceği kabul edilir (9). Meselâ, evlât edinmenin otuzbeş yaşını doldurması, bir kişinin iki kişi tarafından evlât edinilmiş olmasına rağmen birinci evlât edinmenin hâkim tarafından iptal edilmesi gibi olaylarda butlan dâvası dinlenmez (10). Kanaatimce, birinci evlât edinmenin tarafların anlaşmasıyla ortadan kaldırıldığı haller bakımından da aynı esas geçerli sayılmalıdır.

Evlât edinmenin butlanı dâvasını taraflar ve hukuken korunmaya değer bir menfaati olan diğer kişilerle savcı açabilir (11). Ayrıca, butlan dâvası hukuki niteliği itibariyle bir tesbit dâvası olduğu için, dâvanın açılması herhangi bir süreyle de sınırlandırılmamıştır (12). Ancak, Yargıtay, butlan dâvası açma hakkının dürüstlük ilkesi çerçevesinde kullanılmasına özen göstermektedir. Gerçekten, evlât edinmenin butlanını gerektiren bir eksikliğin bulunmasına rağmen taraflar sözleşmenin gereklerini yerine getirmişler ve dolayısıyla ilişkiyi benimsediklerini göstermişler ise, evlât edinmenin ölümünden sonra mirasçıları tarafından butlan iddiasında bulunulması dürüstlikle bağdaşmaz (13). Yine Yargıtay'a göre, evlenmede

(8) Öztan, 349.

(9) Tekinay, 471; Öztan, 349.

(10) Öztan, 349.

(11) Tekinay, 472; Öztan, 349.

(12) Öztan, 349.

(13) Gerçekten, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2.10.1977 tarih, E. 1971/2-810 ve K. 1974/1043 sayılı kararına göre, "...Medeni Kanununun 256. maddesi, maddî hukuk kuralları ile öngörülen şekil koşulunun isbat değil, geçerlilik koşulu olduğu esasına dayanan aynı kanununun 5. maddesi yoluyla (Borçlar Kanununun) 11/2. maddeleri açısından değerlendirildiğinde evlâtlık sözleşmesi için öngörülen şeklin geçerlik koşulu olduğu sonucuna varılır ve bu şekle uyulmadığı takdirde evlât edinme muamelesi hükümsüz sayılır ve ayrıca sözleşmenin geçersizliğini gerektirir eksiklikler yönünden bir ayırım yapılarak onu farklı hükümlere tabi tutmak da mümkün değildir. Şu halde, noterde resen düzenlenmesi gereken evlâtlık sözleşmesinin örneğin noterin sadece imzasının eksikliği nedeniyle geçersiz sayılması ile, dışarıda düzenlenerek notere tasdik ettirilen veya tarafların kendi aralarında özel olarak düzenledikleri bir senedin geçersizliği arasında, resmi şeklin geçerlik koşulu olması itibariyle geçersizliğin doğuracağı hukuksal sonuçlar açısından bir ayırım yapılamaz.

Genel kural böyle olmakla beraber şekil eksikliği veya bozukluğu ne-

olduğu gibi, evlât edinmede de muvazaa butlan sebebi sayılamaz. Evlât edinme sözleşmesinin bünyesinde malvarlığının mirasçıdan başkasına intikali unsuru vardır ve bünyeden gelen bu zorunluluk muvazaa sebebi olarak ileri sürülemez (14).

C) EVLÂT EDİNMENİN İPTAL EDİLEBİLİR OLMASI

Evlât edinmenin iptal edilebilir nitelik taşıdığı hallerden birincisi, taraflardan birinin iradesinin hata, hile veya tehdit nedeniyle sakatlanmış olmasıdır. İkinci hal ise, ana babanın, eşin veya vesa-yet makamının rızasının alınmamış olmasıdır (15). Söz konusu hal-lerde, iradesi sakatlanan veya rızası alınmamış olan kişi ya da ma-kam iptal dâvası açabilir. Ancak, evlât edinenle evlâtlıktan birinin mümeyyiz kısıtlı veya evlâtlığın mümeyyiz küçük olması durumun-da, ona ait rıza şartının gerçekleşmemiş olması iptali değil ve fakat bütlanı gerektirir. Zira, bu halde rıza sözleşmesinin temelini cluşturur (16).

deniyle sözleşmenin iptali isteminde bulunmak hakkının da Medeni Ka-nunun 2. maddesinin "Herkes haklarını kullanmakta ve borçlarını ifada hüsnüniyet kaidelerine riayetle mükelleftir." hükmü uyarınca dürüstlük kuralıyla bağdaşamayacak bir biçimde kullanılmaması zorunludur. Olayda evlâtlık sözleşmesi resmi şekilde yapılmamış ise de taraflar evlât edine-n'n ölümüne kadar sözleşmenin gereklerini geçerli olduğu düşüncesiyle yerine getirmişler ve dâvacılar ancak evlât edinenin ölümünden sonra sözleşmenin iptali amacıyla mahkemeye başvurmuşlardır. Dâvacıların bu davranışları olayın özelliği yönünden hakkın kötüye kullanılması niteli-ğinde olup yasal bakımdan korunmaya değer görülemez..." (YKD., C. 3, S. 9, 1977, s. 1193 - 1196). Aynı yönde bk., 2. HD., 24.11.1976, E. 1975/7209, K. 1975/8971, "...Evlât edinme sözleşmesi yapıldıktan ve sağlığında evlât edinen bu işlemi ve ilişkiyi benimsedikten sonra ölümü halinde, mirasçı-larının şekil eksikliğinden söz ederek sözleşmenin geçersizliğini ileri sür-meleri, dürüstlük kuralına ters düşer, uygulama bu yoldadır. Resmi se-netteki şekil eksiklikleri bile fesih sebebi kabul edilmemekte iken ikinci derecedeki bir işlem olan izindeki eksikliğin iptal sebebi sayılması müm-kün değildir. Onun için hâkimin izin beyanını evde, yada dairede açıklama-sı hiçbir şeyi değiştirmez. Yani sözleşmeyi geçersiz kılmaz. ... Sözleş-menin iptalini gerektiren bir şekil eksikliği bulunmadığı gibi, esasen amaçta sakatlık da söz konusu değildir. Çünkü: Evlâtlık sözleşmesinin düzenlenmesinden kısa bir süre sonra evlât edinen öldüğü için resmi ilişki az devam etmiş olmakla beraber, miras bırakan sağlığında dâvalıyı kendisine çok yakın bulmuş, bu yakın ilişkiler yıllarca devam etmiş, ni-hayet fiili durum hukuki şekle çevrilmiştir. Bunda da kanuna aykırı bir yön yoktur..." (YKD., C. 10, S. 2, 1984, s. 200 - 202).

(14) Köprülü/Kaneti, 239; Fezyioğlu, Feyzi N./Özakman, Cumhuriyet, Enis, Alle Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 1986, s. 491. Bk. 2. HD., 24.11.1976, E. 1975/7209, K. 1975/8971 (YKD., C. 10, S. 2, 1984, s. 200 - 202).

(15) Tekinay, 473; Öztan, 349.

(16) Tekinay, 473.

İptal dâvası, hata ve hilede durumun öğrenilmesinden itibaren, tehditte ise tehdidin ortadan kalkmasından itibaren bir yıl içinde açılmalıdır (17). Ancak, iptal dâvası açma hakkına sahip olan kişi iptal sebebini bilmesine rağmen uzun süre dâva açmamışsa, bu durum örtülü (zımnî) rıza anlamına gelebilir ve böyle bir durumda da dâva hakkını kaybeder (18). Şüphesiz, hakkın kötüye kullanımının sözkonusu olduğu hallerde de artık dâva açılmamalıdır (MK. m. 2/II). Kanuni temsilcinin ve vesayet dairesinin açabileceği iptal dâvası ise herhangi bir süreye tabi değildir.

Bu anlamda açılacak bir iptal dâvası yenilik doğurucu nitelik taşır ve haklı sebeplere dayanan iptal dâvasından farklı olarak hükümleri geçmişe etki yaratır. Karar evlât edinmenin ölümünden sonra da geçerli olacağı için, evlâtlık mirasçılık hakkını kaybeder ve o ana kadar yapılmış bakım masrafları kendisinden istenebilir (BK. m. 61) (19).

III — EVLÂT EDİNMENİN SONA ERMESİ

A) EVLÂT EDİNMENİN SONA ERMESİNE YOLAÇAN SEBEPLER

Evlât edinme, tabii (kan bağına dayanan) nesepten farklı olarak yapmacık (sun'î) bir nesep bağı yarattığı için, kesin ve kalıcı bir ilişki meydana getirmez. Taraflar arasında evlât edinmeyle ortaya çıkan hukuki ilişkinin çeşitli sebeplerle sona ermesi her zaman için mümkündür. Evlât edinmenin sona ermesine yol açan sebepler, "evlâtlık ile evlât edinmenin anlaşması", "evlâtlık ile evlât edinmenin evlenmesi" ve "hakimin evlât edinmenin iptaline karar vermesi" olmak üzere üç ayrı başlık altında incelenebilirler.

1 — Evlâtlık ile Evlât Edinmenin Anlaşması

Evlât edinme ilişkisinin ortadan kalkmasına yolaçan birinci sebep tarafların bu konuda anlaşmalarıdır. Gerçekten, evlâtlık ve evlât edinen, aralarında anlaşarak evlât edinme ilişkisini her zaman sona erdirebilirler. Böyle bir anlaşmanın kendisinden beklenen sonuçları yaratabilmesi için, evlât edinme sözleşmesinde aranan şartlara riayet edilmesi gerekir. Yani, evlât edinme sözleşmesindeki ehliyet, şekil ve diğer sağlık şartları burada da aranır (20). Dolayısıyla-

(17) Öztan, 349; Tekinay, 474.

(18) Tekinay, 474; Öztan, 350.

(19) Öztan, 350.

(20) Öztan, 350; Feyzioğlu/Özakman/Sarıal, 495; Oğuzoğlu, Cahit H., Medeni Hukuk, Şahsın Hukuku, Aile Hukuku, 5. Baskı, Ankara 1963, s. 234 - 235; Birsen, Kemaleddin, Medeni Hukuk Dersleri, 4. Baskı, İstanbul 1968, s. 387.

la, evlât edinmenin sona erdirilmesine yönelik bir anlaşmanın da, hâkimin iznine dayalı olarak ve noter tarafından düzenlenmesi şarttır. Adi senetle veya karşılıklı yazılmış mektuplarla evlât edinme sözleşmesi feshedilmiş sayılmaz (21). Ancak, hâkimin buradaki rolü, sadece fesih anlaşmasının usulüne uygun şekilde yapıp yapılmadığını kontrole yöneliktir. Karşılıklı anlaşma ile evlâtlık sözleşmesinin feshi istemine müdahale yetkisi yoktur (22).

Ayrıca, evlâtlığın küçük veya kısıtlı olması durumunda, onun rızasından başka ana babasının ya da duruma göre vesayet makamının rızası da gerekir (23). Evli evlâtlığın eşinin de rızası aranır (24). Tarafların evlâtlık ilişkisini sona erdirmeye yönelik anlaşmalarında evlât edinen evlâtlığın kanunî temsilcisi olarak hareket edemez. Asıl ana ve babanın da velayet hakkı daha önce sona ermiş olduğu için, evlâtlığı temsil etmek üzere bir kayyım atanması zorunludur (25).

Şayet bir kimse karı koca tarafından birlikte evlât edinilmiş ve ikisi de hayatta iseler, evlâtlık ilişkisinin anlaşmayla sona erdirilebilmesi için ikisinin de rızası gerekir (26). Buna karşılık eşlerden biri ölmüşse, sağ kalan eş kendi açısından karşılıklı anlaşma ile evlât edinme ilişkisini ortadan kaldırabilir (27). Böyle bir durumda,

-
- (21) Gürkan, Ülker, Evlât Edinme ve Beslemelerin Durumu, Türk Hukuku ve Toplumuna Üzerine İncelemeler, Ankara 1974, s. 143.
- (22) Haklı sebepler yoksa hakimin izin vermemesi hususunda bk., Tandoğan, Halûk, Aile Hukuku Ders Notları, (Teksir), Ankara 1965, s. 172.
- (23) Öztan, 351. 2. HD., 26.11.1974, E. 1974/7547, K. 1974/7361, "... Vesayet altındaki kişinin başkası tarafından evlât edinilmesi için Sulh Hâkiminin izninin Asliye Hâkimi tarafından da uygun bulunması şarttır (M. K. 406/1). Kanun koyucu bu konuda vesayet makamının ikili iznini öngörmüş iken, sözleşmenin gerek karşılıklı rıza, gerekse açılacak dâva yolu ile ortadan kaldırılmasının küçük veya mahcurun yararına bulunduğu hallerde ne yapılması gerektiğini hükme bağlamamış, böylece bir kanun boşluğu (M.K. 1) meydana gelmiştir. Öyle ise nasıl ki, evlâtlık olma ikili bir izne bağlı tutulmuş ise, ilişkisinin bozulması için de aynı şekilde bir işleme başvurulması zorunluğunu kabul etmek yerinde olur. Hem kanunun sistematliğine hem de kanun koyucunun vesayet müessesesi ile izlediği amaca uygun düşer. Oysa, olayda anılan şart yerine getirilmediği halde izin yetkisi olmayan kayyımın isteğine uyularak evlâtlık sözleşmesinin feshine karar verilmesi bozmayı gerektirir..." (YKD., C. 1, S. 4, 1975, s. 34 - 35).
- (24) Gürkan, 195; Akıntürk, Turgut, Aile Hukuku, 3. Baskı, Ankara 1978, s. 288.
- (25) Öztan, 351; Tekinay, 475.
- (26) Gürkan, 193; Birsen, 387.
- (27) Birsen, 387; Gürkan, 193; Gönensay, Samim, Medeni Hukuku, C. 2, İstanbul 1940, s. 37.

ölen eş bakımından evlât edinme sözleşmesinin hükmü devam eder. Evlâtlığın fûruu da, sadece kendi şahsına münhasır kalmak üzere evlât edinenele anlaşarak sözleşmeyi sona erdirebilir (28). Ancak, hangi şekilde gerçekleşirse gerçekleşsin, hâkim, evlât edinme ilişkisinin karşılıklı anlaşma ile ortadan kaldırılmasını küçüğün veya mahcurun menfaatine aykırı görürse gerekli izni vermekten kaçınabilir (29).

Evlât edinenin ölümünden sonra, evlâtlık istese de evlât edinenin mirasçıları ile anlaşarak sözleşmeyi sona erdiremez. Aynı şekilde, mirasçıların da sözleşmenin sona erdirilmesi yönünde bir talepte bulunmaları sözkonusu olamaz.

2 — Hâkimin Evlât Edinmenin İptaline Karar Vermesi

Evlâtlıkla evlât edinenden her biri, hâkimden, kanunda açık olarak belirtilmiş hallerde aralarındaki evlât edinme ilişkisinin ortadan kaldırılmasını talep edebilirler.

Evlâtlık bağının kaldırılmasını talep hakkı münhasıran şahsa bağlı haklardandır. Kural olarak, dâva hakkı yalnız evlât edinene veya evlâtlık tarafından kullanılabilir. Dâva açmadan ölmeleri durumunda onların mirasçılarının böyle bir dâva açmaya hakları yoktur.

Gerek evlâtlık gerekse evlât edinene tarafından açılacak olan evlâtlık bağının sona erdirilmesine ilişkin dâvada görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir. Her ne kadar evlât edinmeye izin verme yetkisi sulh hukuk mahkemesine ait ise de, sözkonusu dâva tamamen çekişmeli yargıya girdiği için asliye hukuk mahkemesinde sonuçlandırılması gerekecektir (30). Yetkili mahkeme ise dâvalının ikametgâhı mahkemesidir (HUMK. m. 9) (31).

a) Evlât Edinmenin İptal Dâvası Açması

Daha önce de işaret etmiş olduğumuz gibi, evlât edinmenin iptali için dâva açma hakkı münhasıran şahsa bağlı bir hakkın kul-

(28) Gönensay, 37.

(29) Öztan, 351.

(30) 2. HD., 8.3.1976, E. 1976/1833, K. 1976/2003, "... 1711 sayılı Kanunla değiştirilen üsulün 8. maddesi ile Sulh Hâkimlerine, sadece (evlât edinmeye izin) isteklerini inceleme görevi verilmiştir. Dâva ise evlâtlık sözleşmesinin iptaline ilişkindir (M. K. 258). Bu konudaki uyumsuzlukların çözümü Asliye Hukuk Mahkemesinin görevleri arasındadır. O halde, işin esasının incelenmesi gerekirken görevsizlik kararı verilmesi usul ve kanuna aykırıdır..." (YKD., C. 2, S. 9, 1976, s. 1276).

(31) Feyzioğlu/Özakman/Sarıal, 496.

lanılması niteliğindedir. Dolayısıyla, evlât edinmenin iptali dâvasının bizzat evlât edinen tarafından açılması gerekir. Eşler birlikte evlât edinmişlerse, her birinin dâva hakkı diğerinin dâva hakkından bağımsızdır (32). Dâva evlât edinen tarafından sağlığında açılmışsa, ölümü halinde kural olarak mirasçılarının böyle bir dâvayı açma yetkileri yoktur (33). Ancak Yargıtay, 7.12.1955 tarih ve 11/24 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararıyla, açılan bir dâvanın devamı esnasında evlât edinen ölecek olursa kanunî haleflerinin dâvayı sonuçlandırmalarına imkân tanımıştır (34). Doktrin de aynı kanaattedir (35). Ancak, Yargıtay'a göre, böyle bir durumda da dâvayı devam ettirme yetkisi varsa evlât edinenin birinci derecede mirasçı olabilecek kanunî haleflerine aittir (36). Söz konusu karara göre bu-

- (32) Fezyioğlu/Özakman/Sarıal, 495. 2. HD., 26.11.1974, E. 1974/7547, K. 1974/7351, "... E.R. ve eşi N. tarafından evlât edinilmiş olup, sadece H. evlâtlık sözleşmesinin iptâlini istemiştir. Her ne kadar karı koca çocuğu birlikte evlât edinmiş iseler de, bu kanunî bir zorunluk olmayıp bir raslantıdan ibarettir. Onun için feshin her halde ikisi tarafından istenmesi zorunluğu yoktur. Yani, aralarında mecburi dâva arkadaşlığı söz konusu değildir. Bu bakımdan, birisinin feshin isteği diğerini etkilemez. O halde N. ile ilgili olmak üzere iptâl kararı verilmemiş olmasında kabul şekli bakımından bir isabetsizlik bulunmamıştır..." (YKD., C. 1, S. 4, 1975, s. 34 - 35).
- (33) Güvenc, Fikret, Evlât Edinenin Evlâtlık İlişkisini Yargılama Yoluyla Kaldırma İstemi, İBD., C. 5, S. 1 - 4, s. 154.
- (34) Bk., Tekinay, 477; Köprülü/Kaneti, 241; Güvenc, 154. 2. HD., 2.6.1980, E. 1980/4198, K. 1980/4505, "... Mirastan iskata gerektiren sebeplerin varlığı halinde evlât edinen evlâtlık sözleşmesinin ref'ini (kaldırılmasını) isteyebilir (MK. 258, 457). Bu hak sadece evlât edinene tanınmış olup gerek kanunî gerekse hukukî halefleri böyle bir dâva açamazlar. Onlar ancak evlât edinenin sağlığında açtığı dâvaya devam edebilirler. Emine'nin, Mücize hakkında açılmış ref'i dâvası bulunmadığından açılan dâvanın reddedilmesi doğru olup, dâvacının temyiz itirazları yersizdir..." (YKD., C. 6, S. 12, 1980, s. 1596 - 1597). 2. HD., 18.1.1988, E. 1987/9964, K. 1988/391, "... Medeni Kanunun 258. maddesine dayanılarak, evlâtlık sözleşmesinin feshi ve evlâtlık bağının kaldırılması hakkında açılan dâvanın görülmesi sırasında evlât edinen şahıs ödüğü takdirde kanunî ve hukukî halefleri olan mirasçılar dâvayı takip ve sonuçlandırmaya yetkilidir (7.12.1955 T. 11/24 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı). Yargılama sırasında ölen dâvacı Canan mirasçılarında tebligat yapılarak sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, evlât edinenlerden Canan ödüğünden söz edilerek onun dâvası hakkında karar verme imkânı kalmadığından söz edilmesi usul ve kanuna aykırıdır..." (YKD., C. 14, S. 7, 1988, s. 1088 - 1089).
- (35) Tandoğan, 173; Öztan, 352; Fezyioğlu/Özakman/Sarıal, 498 - 499.
- (36) 2. HD., 2.6.1980, E. 1980/4198, K. 1980/4505, "... Evlâtlık, evlât edinenin nesebi sahih fûruu gibi mirasçısı olup, bunun tabii sonucu olarak onun kanunî halefi olur. Evlâtlık sözleşmesinin mevcut olmaması halinde, evlât edinenin mirasçısı olacak kan ve sihrî hısımları ise "hukukî halef" sıfatını alırlar. Bu yön MK.nun 257, 447. maddeleri ve 7.2.1955 günlü ve

nun sebebi, böyle bir dâvanın sonuçlarının malvarlığına ilişkin hakları etkileyecek nitelikte olmasıdır. Kanaatimce, aynı gerekçelerle, sağ kalan eşin ve birinci derecede mirasçı bulunmadığı takdirde ikinci dereceden mirasçı olanlar da dâvayı devam ettirebilmelidirler. Aynı şekilde, evlât edinen evlâtlık bağının kaldırılması yönündeki iradesini açık ve yazılı bir şekilde ortaya koymuş, fakat dâva açamadan, iskat sebeplerinden birinin doğumundan kısa bir süre sonra ölmüş ise, mirasçıları, miras bırakanlarının yazılı istek ve sebepleriyle sınırlı olarak bu dâvayı açabilmelidirler (37). Böyle bir çözüm tarzı, Yargıtay'ın ilgili İçtihadı Birleştirme Kararının amaçlarına da ters düşmeyecektir. Zira, mirasçuların buradaki rolü, sadece evlât edinenin ölümünden önce yazılı, açık ve geçerli belgelerle ortaya konmuş olan iradesini dâva konusu yapıp sonuçlandırmaktır.

Evlât edinen tarafından evlâtlık ilişkisinin ortadan kaldırılması amacına yönelik bir dâva açılabilmesi için, "mirastan iskatı gerektiren" sebeplerden birinin gerçekleşmiş olması zorunludur. Bu durum, Medeni Kanununun 258 inci maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde, "Evlâtlık rabıtası, ... mirasından mahrum bırakacak bir hal hususunda evlâtlık edinen kimsenin talebi üzerine, hâkim tarafından dahi ref'edilir" şeklinde ifade edilmiştir. Ancak, her ne kadar sözkonusu hükümde "mirastan mahrumiyet" ifadesi kullanılmışsa da, doktrinde (38) ve uygulamada (39), bunun "mirastan is-

11/24 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı gereğindedir. Bir kimsenin kanuni halefi var iken hukuki halefi evlât edinenin yerine geçerek herhangi bir dâva açamaz. Olayda ölenin evlâtlıklarından Mucize varken, hukuki halefi Cevat evlâtlık sözleşmesinin ehliyetsizlik sebebi ile iptâlini isteyemez. Onun için dâvanın bu bölümünün reddi gerekirken açıklanan yön gözetilmeden evlâd edinenin tasarruf ehliyeti bulunmadığından söz edilerek, Cevat'la ilgili evlâtlık sözleşmesinin iptâline karar verilmesi isabetsizdir..." (YKD., C. 6, S. 12, 1980, s. 1595 - 1596).

(37) Güvenc, 154.

(38) Feyzioğlu/Özakman/Sarıal, 497; Gönensay, 38; Öztan, 351; Tandoğan, 173; Oğuzoğlu, 235; Güvenc, 146 vd.; Hatemi, Hüseyin/Serozan, Rona, Alle Hukuku, İstanbul 1993, s. 329.

(39) 2. HD., 2.6.1980, E. 1980/4198, K. 1980/4505 (YKD., C. 6, S. 12, 1980, s. 1595 - 1596); 2. HD., 21.5.1985, E. 1985/4734, K. 1985/4925 (YKD., C. 11, S. 10, 1985, s. 1444 - 1445); 2. HD., 2.7.1985, E. 1985/4483, K. 1985/6252, "... Medeni Kanununun 258. maddesinin 2. cümlesinde, mirastan mahrum bırakacak bir hal meydana geldiğinde, evlât edinenin isteği üzerine hâkimin, evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasına karar vereceği öngörülmüştür. Her ne kadar kanun metninde, mirastan mahrumiyetten söz edilmişse de gerçekte kanun koyucunun amacı, mirastan iskat sebeplerinin gerçekleşmiş olmasıdır. Esasen kaynak fışılçre metninde mirastan iskat deyimi mevcut-

kat" şeklinde anlaşılması gerektiği hususunda fikir birliği vardır.

Evlât edinmenin iptali için dâva açan evlât edinenin, evlâtlığın mirastan iskatını gerekli kılan bir sebebin varlığını ispatlaması şarttır. Böylelikle, evlât edinenin ispat külfeti hem sınırlandırılmış, hem de çok ağırlaştırılmıştır (40). Şayet, kanunun gösterdiği sebeplerden hiç biri yok ise, başkaca muhik sebep var diye evlât edinen tarafından evlâtlük ilişkisinin ortadan kaldırılması istenemez (41). Buna karşılık, evlât edinme sözleşmesinin genel hükümler çerçevesinde butlanını istemek her zaman için mümkündür (42).

Medeni Kanununun 457nci maddesine göre, mirastan iskatı gerektiren iki sebep vardır. Bunlardan birincisi "miras bırakana veya yakınlarından birine karşı ağır bir cürüm ika etmek" (MK. m. 457/1), ikincisi ise, "miras bırakana veya ailesine karşı kanunen mükellef olunan vazifeleri ifada büyük bir kusur irtikap eylemek"tir (MK. m. 457/2).

Evlâtlük tarafından işlenmiş olan suçun bir iskat sebebi sayılabilmesi, "ağır bir cürüm" teşkil etmesine bağlıdır. Ancak, işlenen suçun ağır olup olmadığı Ceza Kanununun bu suç için öngördüğü ağır cezaya veya diğer Ceza Hukuku prensiplerine göre değil, işlenen fiilin aile ilişkilerindeki olumsuz etkisine göre belirlenir (43). Zaten mirastan iskat ve bu nedene dayalı evlâtlüğün ortadan kaldırılması bir Medeni Hukuk kavramı olduğuna göre, suçun ağırlığını tayin etmenin hâkimin takdirine bırakılması da isabetli olmuştur (44). Somut olayda tesbiti gereken husus, taraflar arasındaki

dur. Çünkü, mirastan mahrumiyetle ilgili sebeplerin varlığı halinde mirasçı, miras hakkından otomatikman (kendiliğinden) mirastan mahrum olur (MK. 521). Ancak, miras bırakan varlığında eylemi bulunan kişiyi bağışlayabilir, af edebilir. Af hali söz konusu değilse, mahrumiyet hali ölümle birlikte ve hiç bir işleme hacet kalmaksızın hukuki sonuçlarını doğurur. Oysa mirastan iskat'da durum bunun aksinedir. Şöyleki miras bırakan ölümle bağlı bir tasarrufla mirasçıyı mirasından iskat edebilir. Kendisi böyle bir irade beyanında bulunmadıkça, iskat sebebi ne olursa olsun, mirasçı miras hakkından yoksun bırakılamaz. Hatta iskat sebeplerinin var olduğu yolunda bir dâva da açılmaz (Yargıtay 2. HD'nin 15.3.1977 günlü ve 2131 - 2230 sayılı kararı ile öteki kararları). İşte iki müessesenin birbirinden ayrı bulunan bu nitelikleri karşısında, evlât edinenin açacağı evlâtlüğün ref'i dâvasında mirastan iskat (MK. 457) sebeplerinin mevcut olduğunun ispat edilmesi zorunludur..." (YKD., C. 12, S. 2, 1986, s. 198 - 199).

(40) Tekinay, 476; Hatemi/Serozan, 329.

(41) Birsen, 388; Feyzioğlu/Özakman/Sarial, 497.

(42) Güvenç, 147.

(43) Oğuzman, 281.

(44) Güvenç, 148.

ailevi ilişkilerin samimiyet, kişilerin sosyal mevkii ve kültürel durumları, işlenen fiilin samimi aile ilişkilerinin devamını imkânsız kılıp kılmadığıdır. Ayrıca, cürmün, evlât edinene veya evlât edinenin yakınlarından birine karşı işlenmiş olması gerekir. Yakın kavramının kapsamına sadece ailevi bağ ile bağlı olanlar değil, her olayda ayrıca takdir edilebilecek çok samimi bütün dostlar girer. Suçun doğrudan doğruya evlât edinenin şahsına karşı işlenmesi şart olmayıp, onun malvarlığı haklarına ciddi bir tecavüz de iskat sebebidir. Meselâ, evlât edinenin mülkiyet hakkını veya intifa hakkını rahatça kullanma ve eşyadan yararlanma serbestisinin evlâtlık tarafından engellenmesinde böyle bir durum vardır (45). Buna karşılık, evlâtlık ilişkisinin yargılama yoluyla kaldırılması için evlâtlığın mahkûm olması şart değildir. Ceza kovuşturması yapılmamış olması, suçun zamanlaşımına uğramış olması, evlâtlığın aften yararlanmış olması gibi durumlar hâkimin geniş takdir yetkisi dahilinde işlenen suç iskat sebebi olmaktan çıkarmaz. Meşru müdafaa, ızdırar hali gibi durumlarda ise, artık işlenen fiilin iskat sebebi sayılamayacağı açıktır. Nihayet, evlâtlık tarafından işlenen bir eylemin onun mirastan iskatına sebep teşkil edebilmesi için, evlâtlığın temyiz kudretine sahip ve ayrıca kusurlu olması gerekir. Aksi takdirde, yani temyiz kudretine sahip bulunmayan evlâtlığın fiili iskatına yolaçamaz. Ancak, evlât edinmenin bilinçli bir şekilde temyiz kudretini ortadan kaldırıp sözkonusu fiili işlemiş olduğu haller bu kuralın istisnasıdır. Sözkonusu durumlarda, evlâtlığın temyiz kudretine sahip bulunmaması iskatına ve dolayısıyla evlât edinmenin mahkeme kararıyla ortadan kaldırılmasına engel olamayacaktır.

Evlâtlık, evlât edinene veya onun ailesine karşı kanunen yerine getirmek zorunda olduğu ödevlerinden birini yerine getirmede önemli bir kusur işlerse, yine evlât edinme ilişkisinin ortadan kaldırılması amacıyla dâva açılabilir. Burada sözkonusu olan ödevler, niteliği itibariyle Aile Hukukundan doğan ödevlerdir (46). Yani, evlâtlığın, evlât edinene arasında Borçlar Hukukundan doğan bir yükümlülüğü meselâ bir fikir anlaşmazlığı veya yanlış anlama gibi bir sebep yüzünden iyiniyetle yerine getirmediği takdirde, bu hareketi evlâtlık ilişkisinin kaldırılması talebi için bir sebep olarak gösterilebilecektir (47).

Aile Hukukundan doğan ödevlerin sadece evlât edinene karşı

(45) Güvenc, 148. Bk., 2. HD., 21.5.1985, E. 1985/4734, K. 1985/4925 (YKD., C. 11, S. 10, 1985, s. 1444 - 1445).

(46) Güvenc, 150.

(47) Güvenc, 151.

değil, evlât edinenin ailesine karşı yerine getirilmemesi de bir ıskat sebebi teşkil eder. Burada yer alan "aile" kavramı, Medeni Kanunun 457 nci maddesinin birinci bendinde sözü edilen "yakın" kavramından daha dar bir anlam taşımaktadır. Evlât edinenin eşi, fûruu, ana babası, kardeşleri, birlikte yaşayan veya yaşamayan diğer kan ve sıhri hısımları aile kavramı içine girdikleri halde, yakın dostlar bu kavramın dışında kalırlar. Ancak, burada da, Aile Hukukundan doğan bir ödevin herhangi bir ihlali değil, evlâtlık için ağır kusur sayılabilecek bir ihlali ıskat sebebidir. Kusurun ağır olup olmadığını belirleme yetkisi hâkime aittir (MK. m. 4). Hâkim, evlâtlığın fiilinin aile bireyleri üzerinde yaratmış olduğu etkinin derecesine göre kararını verecektir.

Aile Hukukundan doğup ta evlât edinmenin iptali bakımından önem taşıyan ödevlerden bir tanesi belirli şartlar altında yardım nafakası vermektir. Medeni Kanunun 315 inci ve devamı maddeleri, usul, fûru ve kardeşlerin zaruret haline düşmemeleri için bunlar arasında nafaka yükümlülüğü getirmiştir. İşte, sözkonusu hükümlerin öngördüğü şartlar çerçevesinde evlât edinene karşı nafaka ödeme yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirmeyen evlâtlığa karşı evlât edinen tarafından bir iptal dâvası açılabilir. Ayrıca, evlâtlığın ailesine karşı yardım görevi sadece evlât edinene karşı değil, evlât edinenin sonradan doğan nesebi sahih fûruuna ve varsa ikinci evlâtlığına karşı da etkilidir. Zira, kanundaki kardeşler ifadesi aile mefhumu içine girmektedir. Medeni Kanunun 260 inci maddesinde de, ana-baba ve çocukların karşılıklı olarak yardımlaşmaları bir diğer ödev olarak öngörülmüştür. Yani, aile üyeleri arasında dayanışma yükümlülüğü sözkonusudur. Evlâtlığın her türlü şart altında kendisini evlât edinen aileyle dayanışma içinde olması, onlardan maddi ve manevi yardımlarını esirgememesi, onları görüp gözetmesi beklenir (48). Aynı şekilde, Medeni Kanunun 264 üncü maddesi, çocuğun ana ve babasına riayet etmesini zorunlu kılmıştır. Evlâtlık alınan çocuğun da, bu çerçevede kendisini evlât edinene veya edinene riayet etmesi şarttır. Yine, evlâtlığın evlât edinene karşı

(48) 2. HD., 21.5.1985, E. 1985/4734, K. 1985/4925, "...Toplanan delillere göre evlâtlık, evlât edinenin, ihtiyaç sebebiyle taşınmazını satmasına engel olmuş, böylece sağlığında ekonomik bağımsızlığına tecavüz etmiş, hattâ bu yüzden kavga çıkarmış, "...niçin doktora götürüyorsunuz, para veriyorsunuz..." diye kızmış ve tamığın müşahadesine göre kendisinden kurtulmak için bu şekilde davranmıştır. Ayrıca görüp gözetme ödevini de ihmal etmiştir. İşte dâvalının bu davranışı MK.nun 457. maddesinde yer alan mirastan ıskat sebebinin oluşturduğu için aynı Kanunun 258. maddesi gereğince mahkemece evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasına (ref'ine) karar verilmesi isabetlidir..." (YKD., C. 11, S. 10, 1985, s. 1444 - 1445).

sevgi ve saygı göstermesi, onun iyiniyetli yaklaşım ve fikirlerine karşı olumlu tepki göstermesi, ona karşı sadakat görevini ihmal etmemesi beklenecek davranışlardandır. Öte yandan, evlâtlık, evlât edinene ve ailesine karşı ahlâkî görevlerini de titizlikle yerine getirmelidir (49). Aksi bir durum, meselâ evlât edinenin şeref ve haysiyetini ihlâl edici tavırlar içinde bulunması, mahkeme kararıyla evlâtlık ilişkisinin sona erdirilmesine haklı bir dayanak teşkil eder. Şüphesiz, Aile Hukukundan kaynaklanan görevlerin evlâtlık tarafından gereği gibi yerine getirilip getirilmediği, onun bu yükümlülüklerini ihlâl edici davranışlarda bulunup bulunmadığı belirlenirken tarafların hayat şartları, kültürel durumları gibi hususlar da gözönünde tutulacaktır. Ayrıca, evlâtlığın ihlâl edici davranışları bakımından varsa evlât edinenin ortak kusuru da nazara alınmalıdır.

Evlât edinenin açtığı iptal dâvasının karşı tarafını evlâtlık oluşturur. Yani, böyle bir dâvanın evlâtlık aleyhine açılması gerekir. Evlâtlık reşit değilse, kendisine kayyım tayin edilir. Buna karşılık, çocuğun öz ana babasına husumet yöneltilemez (50).

b) Evlâtlığın İptal Dâvası Açması

Medeni Kanununun 258'inci maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesine göre, "Evlâtlık rabitası, muhik sebeplere istinat halinde evlâtlığın ... talebi üzerine, hâkim tarafından dahi ref'edilir" Gerçekten, evlât edinen evlâtlığına karşı kendi öz çocuğu gibi göstermesi gereken ihtimamı göstermez ise, artık evlâtlığın evlât edinmeden bekleyebileceği bir menfaati kalmamış demektir. Dolayısıyla, böyle bir durumda evlâtlığın hâkimden evlât edinme ilişkisinin sona erdirilmesini isteyebilmesi gerekir.

Ancak, hâkimden evlât edinme ilişkisini sona erdirmesini isteyen evlâtlığın bunu gerekli kılan haklı ve önemli sebebin varlığını ispatlaması gerekir. (MK. m. 258/I, c. 2). Nelerin önemli ve haklı sebep sayılacağını takdir etme yetkisi hakime aittir (MK. m. 4) (51). Evlât edinenin evlâtlığa karşı velayetten doğan kanuni yükümlülüklerini hiç yerine getirmemesi veya ağır şekilde ihmal etmesi, evlâtlığa karşı bir suç işlemesi, onu hukuka ve ahlâka aykırı bir kısım davranışlarda bulunmaya teşvik etmesi, evlâtlığa hakaret etmesi, onun şeref ve haysiyetine aykırı eylemlerde bulunması, utanç verici bir hayat sürmesi gibi durumlar bu açıdan haklı sebep sayı-

(49) Öztan, 352.

(50) Öztan, 352.

(51) Öztan, 352.

lır (52). Aynı şekilde, evlât edinenin evlâtlığa karşı usul - fîru arasında meydana gelmesi mümkün olmayan muamelelerde bulunması da hakim tarafından haklı bir sebep sayılmalıdır. Meselâ, evlât edinenin evlâtlığın namusuna saldırıda bulunması veya ona evlenme teklif etmesi gibi olaylarda böyle bir durum vardır. Evlât edinenin evlâtlığı kendi öz çocuğundan açık şekilde ayırt etmesi, ona bir besleme veya hizmetçi muamelesi yapması da evlâtlık ilişkisinin sona erdirilmesini haklı kılabilecek durumlardandır.

İşte, yukarıda açıklananlar gibi haklı bir sebebin varlığı durumunda, evlâtlık, evlât edinen aleyhine dâva açarak hâkimden evlât edinme sözleşmesini iptal etmesini (ref. ini) isteyebilir. Mûnhasıran şahsa bağlı bir hakkın kullanılması niteliğinde olduğu için, burada da dâvanın bizzat evlâtlık tarafından açılması gerekir. Evlâtlık dâva açamayacak kadar küçük ise, artık ona bir kayyım tayin edilmesi ve dâvanın onun tarafından açılıp yürütülmesi gerekir. Zira, dâvanın diğer tarafı evlât edinen olduğu için, onun velayet hakkına istinaden böyle bir dâvayı açıp yürütmesi mümkün olmaz. Evlât edinmeyle birlikte velayet hakları sona erdiği için, evlât edinmenin iptali dâvası öz ana baba tarafından da açılmaz. Yargıtay da, evlâtlığın küçük olması durumunda kendisine bir kayyım tayin edilmesini zorunlu görmektedir (53).

(52) Köprülü/Kaneti, 240; Zevkiler, Aydın, Medeni Hukuk, 2. Baskı, Ankara 1992, s. 893; Birsen, 388; Öztan, 352; Feyzioğlu/Özakman/Sarıal, 497.

(53) Yargıtay'ın 4.12.1975 tarih ve E. 1975/7673, K. 1975/9224 sayılı kararına göre, "... Mümeyyiz küçükler rızaları olsa bile ana ve babalarının, bunlar yoksa vesayet makamının müsaadesi olmadıkça başkası tarafından evlât edinilemezler. Kanun koyucu bununla da yetinmemiş, kamu düzeni düşüncesi ile küçükün yararı esasından hareket ederek hakimin iznini de zorunlu kılmıştır. Bu hükümlerin tabii ve kaçınılmaz sonucu olarak, mümeyyiz küçükün kurulmuş bir evlâtlık ilişkisinin çözülmesi veya devamı hususunda yalnız başına söz hakkı olamayacağını kabul etmek gerekir. Çünkü: Evlâtlığa alınmada mahdud ehliyetsizin (mümeyyiz küçükün) arzusu ve kanunî temsilcisinin rızası mevcut olsa bile hakime, evlâtlık ilişkisinin kurulmasına müsaade etmemek gibi geniş bir takdir yetkisi verilmiştir. Evlâtlık bağının kuruluşunda kanun koyucu, böylesine hassasiyet göstermiş iken, ilişki kurulduktan sonra her şeyi henüz reşit olmayan bir küçükün iradesine terk etmesi akla ve özellikle kanunun sistemine ve az önce açıklanan ilkelere ters düşer. Öte yandan evlâtlık sözleşmesinin devamını veya bozulmasını istemek şahsa bağlı haklardan olmakla beraber, evlâtlık yönünden miras hakkı ve karşılıklı olarak da nafaka yükümlülüğünü yani malvarlığını ilgilendiren yönü vardır. ... Şu halde anılan hususlar gözetildiği takdirde, bozulması için haklı sebepler varken mümeyyiz küçük evlâtlık ilişkisini devam ettirmek hakkına sahip olmadığı gibi, muhik sebep yokken bozulmasını da isteyemez. Yani, açılacak ref'i dâvasında küçükün arzusunun hiç bir rolü yoktur. Öyle ise Medeni Kanunun

Şüphesiz, doktrin ve Yargıtay'ın benimsediği bu çözüm tarzı "münhasıran (şahsa sıkı sıkıya) bağlı hak" kavramı bakımından eleştirilebilir. Zira, sınırlı ehliyetsizler münhasıran şahsa bağlı haklarını tek başlarına kullanabilirler. Bunun için kanuni temsilcilerinin izin veya icazetine ihtiyaçları yoktur (MK. m. 16/II). Evlât edinmenin haklı sebeplerden dolayı iptalini istemek de münhasıran şahsa bağlı bir hakkın kullanılması niteliğindedir. Bu nedenle, mümeyyiz küçüklerin tek başlarına bu dâvayı açabilmeleri gerekirdi (54).

376/2. maddesi uyarınca kayyım tayini mümkün ve caizdir. Reşit olunca ya kadar çocuklar velayet altında olup velileri tarafından temsil edilirler (MK. 252, 268). Bunun tabii sonucu olarak da mali sonuçları olmayan şahsa bağlı hakların kullanılmasında bile mahdud ehliyetsiz kişiler dâva takip yetkisine sahip değildirler. Mahkemede anılan kanuni mümessilleri temsil eder. Mali sonuçları da beraberinde sürükleyen evlâtlığın ref'i dâvasında evleviyetle mahdud ehliyetsizleri kanuni mümessilleri temsil eder..." (YKD. C. 2, S. 5, 1976, s. 618 - 624). Aynı yönde bk., 2. HD., 10.2.1981, E. 1981/638, K. 1981/880, "...Evlâtlık ilişkisinin kurulması ile velayet hakkı evlât edinene geçer (MK. 257). Evlât edinen ölse veya evlâtlık sözleşmesi kaldırılabilir, velayet artık ana babaya dönmür (10.11.1954 gün ve 17/24 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı). Öyleyse, çocuk adına ana - baba, veli olarak evlâtlığın kaldırılması (ref'i) dâvası açamaz. Şartları varsa böyle bir dâvayı ancak çocuğa tayin edilecek kayyım açabilir (MK. 376/2)..." (YKD. C. 7, S. 8, 1981, s. 957); 2. HD., 22.4.1986, E. 1932/3324, K. 1986/4564, "...Evlât edinilen küçüğün velayet hakkı, evlât edinen kişi veya kişilere geçer (MK. 257). Bu itibarla küçüğün ana - babası velayet hakkını yitirirler. Bu sebeple, evlâtlığa verilen çocuğun ana babasının temsilci sıfatları kalmadığından, çocukları adına evlâtlık sözleşmesinin kaldırılmasını isteyemezler. Bu itibarla MK.nun 376/2. maddesi gereğince küçüğe kayyım tayini ettirilmesi için sulh mahkemesine bildirimde bulunulması ve atanacak kayyım huzuru ile yargılamaya devam olunması zorunludur. Bu yön gözetilmeden küçüğü temsil sıfatları kalmayan dâvacı ana babanın açtığı dâvada hüküm tesis olunması usûl ve kanuna aykırıdır..." (YKD. C. 14, S. 11, 1988, s. 1496).

- (54) Nitekim, bu durum, söz konusu kararın muhalefet şerhinde gayet güzel açıklanmıştır. Buna göre, "Şahsa bağlı medeni haklarını kullanmakta kanuni temsilcisinin iznine muhtaç olmadığı bir dâvada ona temsilci tayin etmeye kalkmak o şahsın hakkını kısıtlamadan öteye bir anlam taşımaz. Dâvanın açılmasında ve kovuşturulmasında son sözün hak sahibinde bulunduğu bir dâva için onun haberi dahi olmadan kendisine bir kanuni temsilci tayini suretiyle onun adına dâva açmağa teşebbüs etmek tamamen yasa kurallarına aykırı bir hukuki işlemdir. Ve işte asıl bu davranış Medeni Kanununun 258. maddesinin 2. bendine ters düşecek niteliktedir. Zira, evlâtlık rabitasını koparmak hakkı sadece evlâtlık ve evlât edinene bırakılmıştır. Olayda uygulanması mümkün olmayan yasa hükümlerinin kıyasolunması veya doğrudan açık bir hükümle ilgisi kurulmadan kayyım tayini yoluna gidilmesi doğru değildir. ...Medeni Kanunun 406. maddesi ve 254 - 256. maddesindeki kayıtlar ile kuruluş güçleştirilerek küçüğün menfaati korunmak istenmiştir. Medeni Kanununun 16. ve 258. mad-

Ayrıca, onaltı yaşını tamamlamış, olayları sağlıklı bir şekilde tartışma yeteneğine sahip bir kişinin, özellikle günümüz şartlarında haklı sebeplerin varlığına rağmen evlâtlığın iptali konusunda tek başına karar verememesi de son derece anlamsızdır.

Evlâtlık, haklı bir sebebin bulunması durumunda Medeni Kanununun 258 inci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesine istinaden evlâtlık ilişkisinin ortadan kaldırılmasını isteyebilir. Buna karşılık onun, evlât edinene ait velayet hakkının kaldırılmasını ve fakat evlâtlık bağının devamını isteyip isteyemeyeceği tartışmalıdır. Doktrinde, evlât edinenin velayet görevini sadece acz nedeniyle yerine getiremediği hallerde, evlâtlık bağını koruyup velayetin kaldırılmasının daha doğru olacağını kabul edilmektedir (55). Bu çözüm tarzı isabetlidir. Zira, evlâtlık, evlât edinene karşı içten duygularla bağlanmış ve onu gerçek ana babası yerine koymuş olabilir. Böyle bir durumda, evlâtlığın kendisini evlât edinen aileden hem fiilen ve hem de hukuken koparılması sakınca yaratabilir. Onun için, sözkonusu hallerde evlâtlık bağının muhafaza edilmesi ve sadece velayet hakkı kaldırılarak küçük olan evlâtlığa bir vasi tayin edilmesi daha isabetli olacaktır.

3 — Evlâtlık ile Evlât Edinenin Evlenmesi

Medeni Kanununun 92 nci maddesinin üçüncü bendinde, evlâtlıkla evlât edinen veya bunlardan biri ile diğerinin karı veya kocası arasında evlenme yasağı bulunduğu işaret etmiştir. Bu yasağa rağmen taraflar her nasılsa evlenmişlerse, evlenme geçerli olmakta, fakat evlâtlık ilişkisi kendiliğinden sona ermektedir (56). Gerçekten, Medeni Kanununun 121 inci maddesine göre, "Evlâtlık edinme sebebiyle evlenmeleri kanunen memnu olan kimselerin, evlenmesi fesholunamaz. Evlenme ile, evlâtlık hükmü kalmaz".

Ancak, evlâtlık ile evlât edinenin evlenmesi sonucunda evlât edinme ilişkisinin sona erebilmesi için evlenmenin yok hükmünde (keenlemyekün) olmaması gerekir. Meselâ, evlât edinen evlâtlık olarak aldığı kızla resmi nikâh yapmaksızın evlenmiş ise, bu evlilik yok

deleleri ile ref'i halinde tamamen şahsa bağlı nitelikte olmak üzere bir hak ortaya konmuş bulunmaktadır. Bu hak taraflardan başka kimsenin kullanamayacağı biçimdedir. Ayrıca, Medeni Kanununun 406/1. maddesi, genel deyim, evlâtlık edinmekte uygulanmak üzere konmuş bir hükümdür ve vesayetin söz konusu olduğu hâllere münhasırdır..." (YKD., C. 2, S. 6, 1976, s. 623 - 624).

(55) Bk., Öztan, 353; Gürkan, 194.

(56) Öztan, 353.

hükmünde olduğundan aralarındaki evlâtlık ilişkisi son bulmaz (57). Buna karşılık, yapılan evlenme mutlak butlan sebeplerinden biri ile bătılsa, böyle bir evlilik evlât edinmeye son verir. Zira, mutlak butlan ile sakat olan evlilikler yok hükmünde sayılmazlar. Bunlar, hâkim tarafından iptaline karar verilmeye kadar normal bir evliliğin hüküm ve sonuçlarını yaratırlar. Bunun sonucu olarak da taraflar arasındaki evlâtlık ilişkisi kendiliğinden ortadan kalkar. Böyle bir durumda, evlilikleri hakkında butlan kararı verilip de aralarındaki evlâtlık bağı sona erenlerin bu ilişkisi, tarafların hukuken karı koca durumundan çıkmış olmaları nedeni ile tekrar doğmaz (58). Yani, evlenmeyle birlikte evlâtlık ilişkisinin sona ermesi kesindir.

Bu konuda üzerinde durulması gereken diğer bir husus da, aralarındaki evlilik ilişkisi sona ermiş kişilerin, meselâ boşanmış olan karı kocanın birbirlerini evlât edinip edinemeyecekleridir. Doktrinde, ilk bakışta pek olağan sayılmasa da böyle bir talebin geri çevrilemeyeceği ifade edilmiştir. Zira, taraflar arasındaki evliliğin evlâtlık ilişkisini sona erdireceği esası, evlenme ile evlâtlık ilişkisinin aynı zamanda ve aynı şahıslar için bir araya gelemeyeceği esasına dayanır. Önceden evli olan kimselerin evlilikleri boşanma, butlan veya fesih kararı ile sona ermişse, artık birbirlerine karşı tamamen üçüncü şahıs durumundadırlar. Dolayısıyla, aralarında evlâtlık ilişkisi kurma amacına yönelik taleplerini reddetmek mümkün değildir (59). Evlât edinmenin gerek ahlâki, gerekse sosyal ve insani amaçları gözönüne getirildiğinde, bu görüşün kabul edilmesi imkânı yoktur. Uzun bir süre karı koca olarak yaşamış kişilerin boşanmalarını takiben birbirlerini evlât ve ana veya baba olarak görebilmeleri, bu duyguları karşılıklı hissedip gereklerini yapabilineleri gerçeklere uygun düşmez. Ahlâka da aykırı olur. Bu nedenle, Yargıtay'ın daha önce üzerinde durduğumuz böyle bir evlât edinmeyi reddeden kararı son derece isabetlidir.

4 — Taraflardan Birinin Ölmesi

Evlât edinmede taraflardan birinin ölümünün evlâtlık ilişkisini sona erdirip erdirmeyeceği doktrinde tartışmalıdır (60). Bir görüşe göre, evlât edinmenin ölmesi durumunda evlâtlık bir başkası tarafından tekrar evlâlık olarak alınabilir. Bu nedenle, böyle bir durumda

(57) Berki, Şakir, Alman, İsviçre ve Türk Medeni Kanunlarında Evlât Edinme, Ankara 1962, s. 176.

(58) Berki, 176.

(59) Berki, 176.

(60) Bk., Öztan, 353.

evlât edinme ilişkisi ortadan kalkmalıdır (61). Aynı şekilde, evlât edinenle evlâtlık arasındaki nesep, miras, velayet ve diğer ilişkiler sınırlı nitelik taşırlar ve sadece iki taraf arasında geçerli olup diğer hısımları etkilemezler. Bu nedenlerden dolayı da evlât edinme ilişkisi sona ermelidir (62). İkinci bir görüşe göre ise, taraflardan birinin ölümü evlâtlık bağıni ortadan kaldırmamalıdır. Çünkü, evlâtlığın evlât edinenin soyadını taşıması ve onun kanuni mirasçısı olması ölümle birlikte evlât edinme ilişkisinin sona ermediğini gösterir (63). Görüldüğü gibi, taraflardan birinin ölümü durumunda evlâtlık ilişkisinin sona erip ermeyeceği konusunu "evlât edinenin ölümü" ve "evlâtlığın ölümü" açılarından ayrı ayrı ele alıp incelemek gerekir.

a) Evlât Edinenin Ölümü

Evlât edinme kurumunun amaçlarından biri, evlât edinenin sağlığında çocuk sevgi ve ihtiyacını tatmin etmek, ölümünden sonra da geride kendi soyadını taşıyan bir nesil bırakabilmektir. Bu nedenle, evlât edinen şahsın ölümü kendiliğinden evlâtlık ilişkisine son vermemelidir. Evlâtlık açısından da aynı durum sözkonusudur. Özellikle evlâtlığın küçük bir çocuk olması durumunda konu daha da önem taşıyacaktır. Zira, çocuğun ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı bir gelişme gösterebilmesi ancak mutlu olduğu çevrenin değişmemesi ile mümkündür. Çocuk, sürekli yaşamaya alıştığı çevrede büyük bir ilerleme kaydetmiş olabilir. Evlât edinenin ölümü ile alıştığı çevrenin yitirilmesi çocuğun güvenliğini tehlikeye düşürebileceği gibi, duygusal ve zihinsel yapısında da tahribatlar meydana getirebilir. Bu nedenle, kanunun açıkça hüküm getirmediği hallerde sona ermeye ilişkin esasların evlât edinilmiş küçük yararına yorumlanması daha isabetli olacaktır. Evlât edinenin gâpliğine karar verilmesi durumunda da sonuç yine aynı olmalı, yani evlâtlık ilişkisi kendiliğinden sona ermemelidir (64).

Bu konuda üzerinde durulması gereken diğer bir husus da, bir şahsın karı koca tarafından birlikte veya ayrı ayrı zamanlarda evlât edinilmiş olması ve eşlerden birinin daha sonra ölmesidir. Böyle bir durumda da, hiç şüphesiz, hayatta kalan eşle evlâtlık arasında evlât edinme ilişkisi devam edecektir. Ancak, tarafların karşılıklı anlaşmayla evlâtlık ilişkisini sona erdirmeleri her zaman için mümkündür.

(61) Tekinay, 478.

(62) Zevkiler, 894.

(63) Akıntürk, 289; Gürkan, 196.

(64) Berki, 160.

b) Evlâtlığın Ölümü

Evlât edinme, sadece evlât edinene evlâtlık arasında hısımlık ilişkisinin kurulmasını sağlar. Evlâtlığın ölümünde de, evlât edinen kendisine mirasçı olmaz. Bu nedenle, evlât edinenin ölümünden farklı olarak, evlâtlığın ölümüyle birlikte evlâtlık ilişkisi kendiliğinden ortadan kalkması savunulabilir. Ancak, böyle bir çözüm tarzı evlât edinenin fûruunun evlât edinene mirasçı olmasını açıklayamayacaktır. Zira, kan bağına dayanan usul fûru ilişkisinde olduğu gibi, evlât edinmede de evlâtlık evlât edinenden önce ölürse fûruunun onun yerini alacağı kabul edilir. Onun için, evlâtlığın ölümünde de evlât edinme ilişkisinin sona ermediğini kabul etmek daha isabetli olacaktır.

B) EVLÂT EDİNMENİN SONA ERMESİNİN HÜKMÜ

Medeni Kanununun 258 inci maddesinin ikinci fıkrasına göre, "ref evlâtlık rabitasının istikbale ait bütün hükümlerini izale eder". Diğer bir ifadeyle, evlâtlık bağına yukarıda açıklanan sebeplerden biri dolayısıyla sona ermesi, kural olarak geçmişe yürürlü etkiler meydana getirmez (65). Karar evlâtlığın fûruu için de geçerlidir. Ancak, evlât edinenin evlâtlığa karşı açtığı ref dâvasının sonuçlanmasından önce ölmesi durumunda, mirasçıların sonradan elde edecekleri ref kararının geçmişe yürürlü olması onların miras hakları bakımından gereklidir (66).

Her şeyden önce, evlâtlık ilişkisinin sona ermesiyle birlikte evlât edinenin velayet hakkı düşer (67). Böyle bir durumda, Yargıtay'ın 10.11.1954 tarih ve 17/24 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı (68) gereğince çocuk üzerindeki velayet hakkı kendiliğinden öz ana babasına geçmez (69). Hakim, çocuğu öz ana babasının velayeti altına koyabileceği gibi, ona bir vasi de tayin edebilir (70). Böyle bir çözüm tarzı, çocuğun güvenliği ve duygusal gelişimi açısından da

(65) Feyzioğlu/Özakman/Sarial, 499; Tandoğan, 173; Öztan, 353; Hatemi/Serozan, 329.

(66) Tekinay, 479; Hatemi/Serozan, 329.

(67) Bunun tek istisnası, evlât edinme ilişkisinin nesebin düzeltilmesi ile sona ermesidir. Böyle bir durumda, evlâtlık evlât edinenin nesebi sahih çocuğu olduğundan velayet hakkı tabii şekilde yine devam edecektir. Bk., Tekinay, 479, dn. 68.

(68) RG., S. 8589.

(69) Aynı yönde bk., 2. HD., 4.12.1975, E. 1975/7673, K. 1975/9224 (YKD., C. 2, S. 5, 1976, s. 618 - 624); 2. HD., 16.2.1981, E. 1981/9600, K. 1981/1040 (YKD., C. 7, S. 3, 1981, s. 957).

(70) Öztan, 353 - 354; Hatemi/Serozan, 330.

en uygun yoldur. Zira, alıştığı çevreden çocuğun fiilen koparılması onun açısından zarar verici nitelik taşır. Bundan başka, bakım gücü yetersiz olduğu için çocuğunu evlâtlık olarak başkasına veren ana babaya velayetin kendiliğinden geri dönmesi de pek doğru sayılmayabilir.

Evlâtlık ilişkisinin tarafların anlaşması veya hâkim kararı ile sona ermesi halinde, evlâtlık evlât edinenin soyadını kullanamaz. O, artık evlât edinmeden önceki soyadını tekrar alır (71). Buna karşılık, evlât edinenin ölmesi veya nesebin tashihi gibi sebeplerle meydana gelen sona ermelerde ise, evlâtlık evlât edinenin soyadını taşımaya devam eder (72). Evlât edinenin yasak olmasına rağmen evlâtlığıyla evlenmesinde de durum aynıdır.

Nihayet, evlâtlık ilişkisi ortadan kalkınca, nesebin düzeltilmesi hariç, evlât edinmeden kaynaklanan haklar ve ödevler de karşılıklı olarak ortadan kalkar (73). Evlât edinme geleceğe etkili olarak ortadan kalktığı için, daha önce karşılıklı olarak verilmiş olan nafakalar ve evlât edinenin yaptığı bakım masrafları geri istenemez (74). Doktrinde, evlât edinme sözleşmesinin sona erdirilmesinde evlâtlığın herhangi bir kusuru yoksa, kusurlu olan evlât edinenden Medeni Kanunun 143 üncü maddesine istinaden tazminat isteyebileceği de savunulmuştur (75).

Evlât edinme ilişkisinin sona erdiği, duruma göre nüfus memuru, iptal kararı veren hâkim veya ilgililer tarafından nüfus idaresine bildirilir. Nüfus idaresi, her iki tarafın kayıtlarında da gerekli düzeltmeyi yapar.

Evlâtlık ilişkisi sona erince, evlât edinen Medeni Kanunun öngördüğü şartlar çerçevesinde başka bir kişiyi evlât edinebileceği gibi, evlâtlık da başka bir kişi tarafından tekrar evlât edinilebilir. Buna karşılık, taraflar arasında bir daha evlâtlık ilişkisi kurulamaz. Zira, sona ermeye ilişkin hükümler kesindir (76).

IV — SONUÇ

Buraya kadar yapılmış olan açıklamalardan anlaşılacağı üzere, evlât edinme sözleşmesinin çeşitli nedenlerle sona ermesi her za-

(7) Tandoğan, 173/Oğuzoğlu, 236.

(72) Öztan, 353; Akıntürk, 290.

(73) Tekinay, 480.

(74) Gönensay, 38; Tandoğan, 173; Öztan, 352; Akıntürk, 290.

(75) Bk., Öztan, 354; Hatemi/Serozan, 330.

(76) Gönensay, 38; Akıntürk, 290; Zevkililer, 264; Öztan, 354.

man için mümkündür. Gerçekten, her şeyden önce, evlât edinme sözleşmesinin yasanın aradığı şartlara uygun olarak yapılması gerekir. Aksi takdirde yapılan sözleşme hükümsüz sayılır. Bunun yanında, evlât edinme sözleşmesinin yasanın öngördüğü esaslar çerçevesinde sonradan ortadan kaldırılması da mümkündür. Sona erme nedenleri arasında en çok rastlanan ise, ilişkinin anlaşma veya evlenme sonucu ortadan kaldırılması değil, tek yanlı kopartılmasıdır. Evlât edinme ilişkisini tek yanlı olarak sona erdirilebilmesi için de hâkimin kararını sağlamak şarttır. Nesep hukukunun şekilcilik özelliği bunu gerektirir.

Evlât edinme, kurulmasında olduğu gibi, sona ermesinde de kapsamlı sonuçlar doğurur. Bu sonuçlardan en fazla etkilenme ihtimali olan ise yine evlâtlıktır. Bu nedenle, hâkim, kararını verirken öncelikle evlâtlığın çıkarımı gözönünde tutmalıdır. Şayet evlâtlık küçük bir çocuksa bunun önemi daha da artacaktır. Evlât edinme müessesesinin amaçları da bunu gerektirir.

FAYDALANILAN KAYNAKLAR

- AKINTÜRK, Turgut : Aile Hukuku, 3. Baskı, Ankara 1978.
- ARIK, K. Fikret : Evlât Edinme, SBFĐ., C. 13, S. 5, 1958.
- ARSEBÜK, Esat : Aile Hukuku, 1. Kısım, Ankara 1940.
- ARSEBÜK, Esat : Medeni Hukuk, C. 2, Ankara 1940.
- ATAAY, Aytekin : Evlât Edinme, İstanbul 1957.
- BERKİ, Şakir : Alman, İsviçre ve Türk Medeni Kanunlarında Evlât Edinme, Ankara 1962.
- BİNATLI, Y. Ziya : Evlât Edinmede Yaş Meselesi, AD., 1961, S. 11.
- BİRSEN Kemaleddin : Medeni Hukuk Dersleri, 4. Baskı, İstanbul 1958.
- FEYZİOĞLU, Feyzi N. / ÖZAKMAN, Cumhur / SARIAL, Enis M. : Aile Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 1986, s. 462-463.
- GÜRKAN, Ülker : Evlât Edinme ve Beslemelerin Durumu, Türk Hukuku ve Toplumunu Üzerine İncelemeler, Ankara 1974.
- GÜVENÇ, Fikret : Evlât Edinenin Evlâtlık İlişkisini Yargılama Yoluyla Kaldırması İstemi, İBD., C. 5, S. 1-4, s. 145-155.
- HATEMİ, Hüseyin / SEROZAN, Rona : Aile Hukuku, İstanbul 1993.
- KÖPRÜLÜ / KANETİ : Aile Hukuku, İstanbul 1985 - 1986.
- OĞUZOĞLU, H. Cahit : Medeni Hukuk, Şahsın Hukuku, Aile Hukuku, 5. Baskı, Ankara 1963.
- ÖZTAN, Bilge : Aile Hukuku, Ankara 1983.
- SAYMEN / ELBİR : Türk Medeni Hukuku, C. 3, 2. Baskı, İstanbul 1960.
- TANDOĞAN, Halûk : Aile Hukuku Ders Notları (Teksir), Ankara 1965.
- ZEVKLİLER, Aydın : Türk Hukukunda Korunmaya Muhtaç Çocuklar, AHFD., C. 25, S. 1-2, s. 173-236.
- ZEVKLİLER, Aydın : Medeni Hukuk, 2. Baskı, Ankara 1992.